

Et „Slag” ved Bromølle.

Efter Hundborg Herreds Tingbog 1679 fol. 26 b. f.

ved THORSTEIN BALLE.

SIDST PAA AARET 1677 blev der paa Herredstingene læst en kongelig Forordning om Udskrivning af Soldater. Landet var delt i Lægd; hvert Lægd skulde stille en Soldat, naar det krævedes.

Den stillede Soldat var som Regel en Karl, der blev lejet til Bestillingen af Lægdsmanden og hans Lægdsbrødre, men det var sikkert ikke altid let at finde Karle, som vilde lade sig leje til det noget risikable Soldatarbejde. Der blev da ogsaa anvendt andre Metoder.

Den 21. November 1677 og de to Dage næst efter skulde ”de unge Karle og Drengene” fra Lægdene paa Ørum Gods efter Tilsigelse fra Herskabet møde i Thisted for at kaste Lod om, hvem der skulde være Soldat. De mødte dog ikke alle; Christen Mikkelsen, Maren Hansdatters Søn fra Nors, havde bjerget sig i Tide - mente han da. Da Forordningens Indhold blev kendt, listede han mod Syd til Harsyssel, hvor han fik en Maanedes Tid til at gaa. Saa mente han vel, at Faren var overstaaet; han listede i hvert Fald hjemad igen.

En Aften sent naaede han til Skinnerup. Her havde han tjent hos Maren Eriksdatter, en Gaardmandsenke. Han havde ganske vist kun været hos hende en Uges Tid og var løbet af Pladsen; men det maa aabenbart ikke have generet ham, for han søgte ind hos Maren og fik Lov til at være der om Natten. Næste Morgen vilde han saa gaa hjem til sin Moder i Nors.

Saa langt kom han nu ikke foreløbig.

Det var maaske hverken Marens eller Christen Mikkelsens Skyld, at hans Tjeneste hos hende saa hurtigt fik Ende. Der var nemlig en Person i Huset, som nu fik Lejlighed til at vise, at han ikke havde meget tilovers for Christen. Det var Marens Søn, Erik Nielsen. Sammen med et Par andre Mænd, Jens Huas og Christen Iversen, kom han om Natten ind i Stuen, hvor Christen Mikkelsen sov. De greb den sølle Fyr, trak af med ham og spærrede ham inde. Hvorfor? Jo, deres Lægd skulde ogsaa stille en Soldat.

Den stakkels Christen Mikkelsen, der saaledes var kommet af Asken og i Ilden, fik nu Tid til at, grunde over Problemet den retfærdige Gengældelse, medens Erik Nielsen og hans Lægdsbrødre fik Formaliteterne og Udstyret i Orden. Om Morgen den 19. December fik han sin Mundering udleveret - eller paatvunget, som han selv senere sagde - af Erik Nielsen, nemlig:

En Læderklædning til 4 Sletdaler,
en graa Vadmelskjortel til 2 Sletdaler,
et Par Sko til 4 Mark,
en Hat med Baand til 5 Mark,
to Skjorter til 7 Mark,
et Par nye Strømper til 24 Skilling,
to Halsduge med Baand til 2 Mark 6 Skilling
og et Par nye Vanter til 12 Skilling.

Desuden fik han 26 Sletdaler og 1 Mark og 10 Rigsdaler, som var indsyet i en Undertrøje. Saaledes forklarede Erik Nielsen og hans Mænd i det mindste senere. Værdiansættelsen staar ogsaa for deres Regning¹). Saa spændte Erik Nielsen for, og ledsaget af Niels Poulsen i Skinnerup, hans Søster Sidsel Poulsdatter, Jens Mikkelsen i Skovsted, Thomas Nielsen og en Soldat kørte han saa ad Aalborg til med Christen Mikkelsen.

Saa langt kom Christen Mikkelsen nu heller ikke. Endnu en Gang skulde han møde Retfærdighedens Gudinde, der nok ikke har været tilfreds med Erik Nielsens Forvaltning af hendes Straffedom. Det maa have været Christen Mikkelsen en Trøst, at det denne Gang ogsaa gik ud over hans Plageaand Erik Nielsen. Da de kom til Hillerslev Træbro ved Bromølle²), blev de indhentet af otte Mænd til Hest, som red forbi dem og over Aaen til Broens østre Ende. Her vendte de deres Heste, saa de spærrede Vejen, og drog deres Kaarder.

Denne dramatiske Situation kræver en Forklaring. Da de ”unge Karle og Drengene” fra Ørum Gods mødte til Sessionen i Thisted, mødte de paa Herskabets Vegne den velfornemme Mand Peder Pedersen Brønsdorff³), der da var Forvalter af Ørum Gods. Christen Mikkelsen havde ganske undervurderet denne gode Mand, han var nemlig et Ordensmenneske, der ikke lod syv og fem være lige. Han mønstrede Mandskabet grundigt og opdagede snart, hvem der manglede, hvorefter han afsagde følgende Kendelse:

”14. og 16. leeg Anna 1677 den 23. Novemb. er udschreffuet til Soldat i Ko: Ma: Theniste for Ørumb goods Christen Michelsen, Maren Hansdatters Søn i Nors, og det formedelst Hand Huercken i Dag, ey heller i gaar eller den Dag Nest tilforn effter aduarsel og paamindelse hafuer villet Møde her I Thisted med andre unge Karle og Drengene at Kaste.

Datum Thisted ut supra
Peder Pederssen,
EghH.”

Lægds mændene maatte nu se, om de kunde faa opspurgt deres Soldat, saa de kunde faa ham transporteret til Regimentet. Det maa ogsaa være lykkedes for dem, thi det var netop dem, der sammen med nogle af deres Lægdsbrødre mødte Skinnerupfolkene ved Store Træbro, som Broen ogsaa kaldes.

¹ I det senere nævnte Skifte efter den ret velstaaende Bonde Laurids Nielsen i Aas vurderes hans Kiste og Klæder ialt til 5½ Sletdaler.

² Hillerslev Træbro blev vedligeholdt af Kølbygaards Ejere, der som Vederlag fik ”Brogæs” af Bønderne i nogle af de omliggende Sogne. Hundb.-Hill. Herr. Tingbog 1714 Fol. 145 f.

³ Han boede senere paa Todbøl (Kallerup Kirkebog) og blev tilsidst Ejer af Kongstedlund. Hans Børn arvede en Del Gods i Thy efter deres Faders Fætter, Peder Bendixen af Vester Vandet.

Den fornemste af de Ørum Bønder var den rige Christen Villadsen i Skjoldborg, der, skønt han var Fæstebonde, selv ejede Gaarde⁴). Med ham fulgte Christen Nielsen og Immer Nielsen i Skjoldborg, Jens Pedersen i Støvring, Laurits Nielsen i Aas⁵), Peder Frost i Tilsted, Søren Nielsen Hoel i Thorsted og Niels Christensen i samme By.

Hvad der nu skete, var der siden delte Meninger om, men de røg i hvert Fald løs paa hinanden, efter at de først havde brugt Munden et Stykke Tid. En tilsyneladende uvildig Mand fra Hovsør, der havde det Held tilfældigt at blive Tilskuer til Episoden, vidnede, at Christen Villadsen først ”venligt” havde bedt Erik Nielsen, om han vilde lade ham og hans Folk faa Soldaten, han havde med, og at det var to af Erik Niensens Følge, der, efter at de først havde lagt deres Kjortler, indledede Kampen med et Angreb paa Christen Villadsen, hvorefter alle Skinnerup Mænd greb deres Vaaben, Forke og Kaarder, og fo’r imod Fjenden for at slaa sig igennem. Den tapre Kvinde Sidsel Poulsdatter holdt sig ikke tilbage. Hun gik løs paa Ørum-Bønderne med en Forkstage! Modparten lod sig dog ikke forskrække; de satte sig kraftigt til Modværge, og der opstod nu en saa voldsom Tumult, at Hovsør-Manden ikke havde kunnet opfatte Enkelthederne i Kampen, selv om han havde haft sin Opmærksomhed henvendt paa den. Det havde han imidlertid ikke; for mens Kampen rasede paa Broen, tog Christen Mikkelsen Initiativet og afgjorde Kampen paa sin Maade, mens Hovsør-Manden interesseret fulgte hans Adfærd, der heller ikke var helt almindelig.

Soldaten gav sig nemlig til at trække af Tøjet. For den stakkels mishandlede Fyr maa Ørumfolkene have staaet, om ikke just som hans Venner, saa dog som en Slags Fjender af mildere Grad end Voldsmandene fra Skinnerup. Han besluttede derfor at kæmpe for dem og sig selv ved Hjælp af et Vaaben, han før havde anvendt, nemlig Harens. Maaske vilde han helst være løbet fra det hele, men han havde jo bittert erfaret, at det ikke lønner sig at løbe fra Retfærdigheden, han bestemte sig derfor til denne Gang at løbe den modsatte Vej, over til ”dem, der bedst Rettighed havde til mig”, som han selv senere sagtmodigt udtrykker sig. Imidlertid maa der i hans enfoldige Sjæl være opstaaet en Frygt for, at man kunde finde paa at lade ham tiltale som Tyv, hvis han løb fra Skinnerupfolkene i deres Klæder og med deres Penge; og saa var det da først galt. Altsaa - som han selv beretter: ”afdrog jeg de Klæder, som Skinnerup Mænd havde paatvunget mig, hvor udi en Undertrøje var indsyet seks Rigsdaler (Erik Nielsen mente 10), og lagde det til dem”. Sørgmodigt tilføjer han: ”Derforuden havde de paa deres Vogn en ny Lærreds Skjorte og et Par Vadmels Bukser, som var mine egne Klæder, og som de beholdt hos dem.” Saa flygtede han over Aaen, som han var (i December Maaned!), og paa den anden Side af Aaen fik han lidt Klæder af Ørum-Bønderne, de havde maaske hans Mundering med.

⁴ Dette Forhold - der ikke er sjældent i Thy - skyldes maaske, at Fæstere skulde svare mindre i Skat end Selvejere. Fæstet var da ogsaa undertiden kun en Formalitet, idet ”Ejeren” skyldte ”Fæsteren” hele Købesummen for Gaarden.

⁵ Denne Mand døde 1679 (Hundb. Herr. Tingbog 1679 fol. 43 a). Der blev 141 Daler netto til Deling foruden 31 Daler til hans Steddatter. Han maa da ogsaa regnes for en ret velstillet Mand.

Kampen paa Broen nærmede sig nu sin Afslutning. Ørum-Folkene var i Overtal, og Sejren hældede til deres Side; Erik Nielsen havde især faaet drøje Hug og laa blødende paa Valpladsen. Da nu Skinnerup-Folkene havde mistet deres Soldat og ikke havde Haab om at kunne vinde ham tilbage, og da Ørum-Bønderne havde faaet, hvad de var kommet efter, holdt Kampen op. De sidstnævnte drog af med Christen Mikkelsen; de andre fulgte dem paa Vej med Stenkast og vrede Ord. Det var dem en ringe Trøst, at de beholdt Valpladsen. De hjalp den saarede Erik Nielsen op; han havde blandt andet faaet et svært Hug i Haanden, en af Fingrene var hugget af.

Saaledes endte ”Slaget ved Bromølle”. Senere kom der et Efterspil, da de Skinnerup Folk, der ikke havde kunnet komme igennem med Magt, forsøgte at gaa Rettens Vej - for en Gangs Skyld. Ved Herredstingene i Hillerslev og Hundborg Herreder, ved Thisted Byting og ved Landstinget i Viborg mødte Erik Nielsen i de følgende Aar Gang paa Gang for at faa lidt Bod for sin Skade. Det ene Tingsvidne efter det andet samlede han sammen for at naa sit Maal. Uheldigvis var det stadig hans egne Lægdsbrødre, der maatte vidne for ham, og dem vilde Landsretten ikke rigtig godkende. Han krævede Soldaten udleveret i Henhold til en Kontrakt, som han fremviste, men Christen Mikkelsen nægtede at have skrevet under paa denne, og da det blev bevist, at han hørte til Ørum Stavn, bestemte Landsretten, at han burde ”gaa Soldat” for Ørum Gods. Saa krævede Erik Nielsen Erstatning for de Klæder og Penge, han havde givet Soldaten, for sine Saar og for sin afhuggede Finger, og her fik han endelig lidt Medhold ved Landsretten, der ganske vist viste ham tilbage til Herredstingene, men dog udtalte, at Lægdene burde erstatte ham hans Udgifter. Han mødte saa ved Herredstinget i Sjørrind⁶) med en vældig Regning paa 52 Sletdaler 1 Mark og 10 Skilling eller til hver af hans otte Modstandere 6½ Sletdaler 3 Skilling og 3 Penninge, som de skulde betale inden 15 Dage. Gjorde de ikke det, vilde han kræve ”Indvisning i deres bedste Bo og Gods”. Det gik dog ikke saa let, hans Modparter svarede ikke i første Omgang paa hans Tiltale, og Sagen blev derfor udsat i 14 Dage. De Ørum-Bønder søgte nu Hjælp hos deres Herskab, og Peder Brønsdorff rykkede frem med en Erklæring, der meget rigtigt gør opmærksom paa, hvad Landstinget maa have overset, at naar Christen Mikkelsen havde ladet Erik Nielsen beholde baade Klæder og Penge, kunde denne da ikke kræve Erstatning for disse Ting. Herredsfogeden, der paa den ene Side maatte tage Hensyn til Landstingets Afgørelse, som han skulde rette sig efter, og paa den anden Side ogsaa maatte tage hensyn til de rige Bønder i Skjoldborg, til deres Herskab og den velfornemme Peder Brønsdorff, der ikke lod sig forurette, dømte da, at vel kunde Erik Nielsen efter Landstingsdommen tilkomme en Erstatning, men da denne Dom ikke fastsatte en bestemt Sum, og Erik Nielsen har faaet Klæder og Penge igen, skulde han ikke have Erstatning efter sin Regning, men kun efter Forordningens Bestemmelser.

Erik Nielsen synes saaledes ikke at have faaet meget ud af sine Anstrengelser, og han havde vel egentlig heller ikke

⁶ Tinget holdtes paa Tingbakken sydvest for Tinggaard, eller i daarligt Vejr i Tinggaards Stue, saaledes en Gang under denne Sags Behandling.

fortjent det. Senere gik det ham daarligt. Nogle Aar efter de her omtalte Begivenheder blev han efterlyst ved Viborg Landsting for Gæld af - den velfornemme Peder Pedersen Brønsdorff⁷). Maaske var denne Efterlysning ogsaa en Dønning fra Slaget ved Bromølle.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1938, side 49-56)

⁷ Viborg Landstings Skøde- og Panteprot. Nr. 22 S. 101.